

Folkekirkenes tilstedeværelse

Folkekirken skal være til stede overalt i landet. I 1867 formulerede Aalborgs biskop P.C. Kierkegaard tilstedeværelsen som folkekirkenes essens: "Vi skal have en folkekirke, for at ingen i Danmark skal have langt til kirke eller præst." Dengang handlede det stort set om én præst og én kirke i hvert sogn. I dag har tilstedeværelsen flere betydninger: Kirken er tilstede på måder, som ikke er fysiske, fx på sociale medier. Befolkningen er mindre knyttet til et bestemt lokalområde og bevæger sig længere til arbejde, fritidsaktiviteter og kirke. Præsten er ikke folkekirkenes eneste ansigt udadtil; menighedsrådet, kirkens ansatte og de frivillige spiller en afgørende rolle.

Folkekirkenes tilstedeværelse udfordres af faldende befolkningstal i dele af Danmark, af uens økonomiske forudsætninger på tværs af landet, af forandringer i danskernes forhold til kirke og tro, og af forventninger til folkekirken om at være tilstede på nye platforme og indgå i nye samarbejder med andre aktører i samfundet.

Bestyrelsen ser folkekirkenes tilstedeværelse som overskrift for en række faglige og politiske emner, som vi arbejder med. Arbejdet med definitioner på kirkens tilstedeværelse og forudsætningerne for, at kirken kan være tilstede, skal være med til at danne grundlag for formuleringen af, hvad der er i de kommende år er vigtigt for Landsforeningen af Menighedsråd at arbejde med.

Vi opfordrer til, at dette oplæg til delegeretmødet om folkekirkenes tilstedeværelse også bliver anvendt i distriktsforeningerne, menighedsrådene, provstiudvalgene og stiftsrådene.

Definitioner på folkekirkenes tilstedeværelse

Bestyrelsen har drøftet folkekirkenes tilstedeværelse i hele landet. Vi synes, det giver mening at tale om otte forskellige betydninger af kirkens tilstedeværelse:

- Adgang til gudstjenester, kirkelige handlinger og muligheden for at tale med en præst
- Lokale lægfolk, som vil påtage sig et ansvar for kirkens liv og vækst
- De fysiske rammer: kirken, kirkegården, præstegården, sognegården
- At være kulturbærer lokalt (sang og musik, kunst og folkeoplysning) og formidler af kristen tro og kulturarv i fx skolerne
- Diakoni, herunder i samskabelse med civilsamfundet og den offentlige sektor
- At være kirke, hvor der ikke er en organiseret sognemenighed til at kalde præsten, og hvor kirken i stedet må sende en præst: på institutioner, i særlige funktioner eller over for særlige målgrupper
- At være tilstede digitalt
- At være tilstede i medierne

Forudsætninger for folkekirkenes tilstedeværelse

Folkekirkenes tilstedeværelse hviler på en række forudsætninger, som kan sammenfattes under overskrifterne: Mennesker. Økonomi. Struktur.

Præstens betydning for folkekirkenes tilstedeværelse

Folkekirkenes tilstedeværelse hviler i høj grad på præstens tilstedeværelse. Blandt præstens vigtigste opgaver er gudstjenester, kirkelige handlinger, sjælesorg og undervisning. Foruden de deciderede kerneopgaver er der opgaver, som skal løses af præsten, for at folkekirken kan være reelt tilstede, fx samvirke om kirkens opgaver, lokal synlighed og teologisk faglighed.

Andre ansatte, menighedsrådet og de frivillige spiller naturligvis også en vigtig rolle i tilstedeværelsen, men præsten har en legitimitet og en særlig mulighed for at starte samtalen om tro.

Set i lyset af præstens betydning for folkekirkenes tilstedeværelse er der en række punkter, som er vigtige at prioritere og drøfte fortsat:

- præstens synlighed og nærvær (også bopæl) lokalt
- præsteressourcer i by og på land
- præstefordelingen på tværs af landet
- det samlede antal af præster, herunder også de lokalfinansierede
- uddannelse og rekruttering af præster
- attraktive præstestillinger

Øvrige medarbejders betydning for folkekirkens tilstedeværelse

De medarbejdere, som er ansat af menighedsrådene, har stor betydning for tilstedeværelsen. Kirkemusikere, kordegne, kirkekulturmedarbejdere, kirketjenere og kirkegårdens medarbejdere er alle med til at sikre, at folkekirken kan være tilstede lokalt og på mange forskellige måder.

Det er vigtigt, at der kan oprettes attraktive stillinger, også i tyndt befolkede områder, og det giver mening at drøfte, om nogle af de opgaver, der i dag løses af præsten, vil kunne løftes af andre medarbejdere. Er der i sogne, som savner præsteressourcer, rammer tilstede for, at andre medarbejdere kan sikre den lokale tilstedeværelse?

Betydningen af folkekirkens valgte lægfolk og frivillige

Folkekirkens tilstedeværelse hviler på lægfolk, som vil påtage sig et ansvar og en opgave.

Faktisk er det helt afgørende i vores forståelse af, hvad en folkekirke er, at der er et engagement fra menighedens side i kirkens liv, og at der er et samvirke mellem præsten og de valgte repræsentanter for menigheden i menighedsrådet. En vigtig forudsætning for folkekirkens tilstedeværelse og forankring lokalt er, hvorvidt der kan rekrutteres et menighedsråd.

Der er ingen folkekirke uden frivillige. Frivilligheden i folkekirken skal fremmes og anerkendes. Det samme skal forståelsen for, at medlemmerne må tage ansvar for kirken. Det er vigtigt at have fokus på rekruttering, opkvalificering og uddannelse af alle de lægfolk, som er valgt i folkekirken og som påtager sig frivillige opgaver.

De økonomiske forudsætninger for folkekirkens tilstedeværelse

Det økonomiske grundlag for folkekirkens muligheder lokalt skabes af den kirkelige ligning inden for ligningsområdet, som typisk er provstiet, plus flere forskellige former for omfordeling.

I folkekirken omfordeles der midler via den egentlige kontante udligningsordning, men også via landskirkeskatten og mere indirekte via præstefordelingen mellem stifterne.

Der er store forskelle på tværs af landet, når vi taler om skatteudskrivningsgrundlaget, kirkeskatteprocenten, antallet af vedligeholdelseskrævende bygninger, medlemsprocenten, dåbsprocenten, osv. Og forskellene bliver desværre større og større i disse år. I tyndt befolkede områder falder indtægterne.

I samfundet generelt er der en tilbagevendende og nogle gange hård debat om, hvorvidt der skal ske en yderligere udligning fra rige til mindre rige dele af landet, fra de dele af landet, hvor befolkningen flytter til, til de dele af landet, der oplever en aldring og fraflytning.

I folkekirken på lokalt plan kender vi alle til omfordeling. Med provstiet som ramme sker der en omfordeling mellem land og by, mellem vedligeholdelseskrævende bygninger og mindre krævende. Det er vigtigt, at omfordeling sker på grundlag af demokratiske og transparente beslutningsprocesser med høj legitimitet.

Folkekirkens tilstedeværelse afhænger af gode strukturer

Folkekirkens tilstedeværelse hviler på den vigtige forudsætning, at der er en styringsstruktur, som gør det muligt at være til stede lokalt og på mange forskellige måder.

Sognene har stor betydning for, at folkekirken er lokal og fortsat kan være præget af stor bredde og mangfoldighed på tværs af landet. Der skal værnes om menighedsrådenes autonomi og deres særlige ansvar for det nære og det særegne.

Folkekirkens struktur skal kunne understøtte det diakonale arbejde og kunne samvirke med andre aktører, herunder de frie kirkelige organisationer, fonde og kommuner. I disse år mødes folkekirken af nye og større forventninger fra det omkringliggende samfund.

Folkekirkens tilstedeværelse sker også på måder, som udfordrer sognestrukturen. Hvem har eksempelvis ansvaret for den kirkelige kommunikation, som ikke er lokal? Og hvordan forholder vi os til steder, hvor der ikke er en organiseret sognemenighed til at påtage sig et ansvar? Det bør fortsat drøftes, om folkekirkens struktur og opgavefordeling på sogne-, provsti-, stifts- og det nationale niveau er tidssvarende og kan løse de opgaver, som vi står overfor.

Vores forståelse af menighedens kaldsret og samvirket mellem præst og lægfolk bliver udfordret af strukturer, hvor præster ansættes i store pastorerater med mange menighedsråd eller i funktioner, som overskrider sognegrænser, og hvor der ikke er en organiseret menighed.

Det bør gøres mere fleksibelt og mindre bureaukratisk for sogne og provstier at samarbejde på måder, der anses for rigtige til at løse opgaver.